

FELSEFENİN BAŞARISIZLIKLARI
Bir Yükselişin ve Çöküşün Anatomisi

STEPHEN GAUKROGER

ÇEVİREN
KADİR GÜLEN

STEPHEN GAUKROGER

Akademik kariyerinin büyük bir kısmını Avusturya'da Sydney Üniversitesi'nde geçirmiş İngiliz bilim ve felsefe tarihçisidir (1950-2023). Cambridge Darwin College'da yüksek lisans öğrencisiydi ve 1977'de Bilim Tarihi ve Felsefesi Bölümü'nde doktorasını tamamladı. Gaukroger, 1992'de Avustralya Beşeri Bilimler Akademisi Üyesi, 2016'da New South Wales Kraliyet Cemiyeti Üyesi, 2016'da Kraliyet Tarih Derneği Üyesi, l'Académie Internationale d'Histoire des Sciences'ın ilgili üyesi seçildi. 2003'te felsefe tarihi ve bilim tarihine yaptığı katkılardan dolayı Avustralya Yüzüncü Yıl Madalyası'na layık görüldü.

Başlıca Eserleri: *Explanatory Structures: Concepts of Explanation in Early Physics and Philosophy* (1978); *Cartesian Logic: An Essay on Descartes' Conception of Inference* (1989); *Descartes: The World and Other Writings* (1998); *The Emergence of a Scientific Culture: Science and the Shaping of Modernity, 1210-1685* (2006); *Objectivity: A Very Short Introduction*. (2012); *Civilization and the Culture of Science: Science and the Shaping of Modernity, 1795-1935* (2020).

KADIR GÜLEN

Bursa'da doğdu (1986). Selçuk Üniversitesi'nde İktisat okudu (2010). *Yurt ve Dünya*, *Bibliotech*, *Praksis*, *Kıtaplık* gibi dergilerde yazdı. Ankara Üniversitesi Felsefe Tarihi Ana Bilim Dalından "Heidegger'in Hegel Yorumunun Eleştirel Bir Değerlendirmesi" teziyle mezun oldu (2018). Başlıca çevirileri: Thomas E. Wartenberg, *Küçük Çocuklar İçin Büyük Fikirler* (2018, Senem Kurtar ile); Erica Chenoweth ve Maria J. Stephan, *Sivil Direniş Neden İşe Yarar* (2018); Bryan Turner ve Simon Susen (ed.), *Pierre Bourdieu'nun Mirası* (2019); Frederick C. Crews, E. M. Forster'da *Hümanizmin Tehlikeleri* (2020); Brent Adkins, *Arzu ve Ölüm* (2020); *Kıyıda Köşeden Marksizm Kılavuzu* (2021); Charles Taylor, *Hegel ve Modern Toplum* (2021); Molly Farneth, *Hegel'in Toplumsal Etiği* (2021); Sarah Harasym (ed.), *Kayıp Yüzleşme* (2021), Robert Axelrod, *İşbirliğinin Evrimi* (2023), Stanton Samenow, *Suçlular Nasıl Düşünür?* (2023), Lawrence H. Keeley, *Uygarlıktan Önce Savaşlar* (2023), Miranda Fricker, *Epistemik Adaletsizlik*, (2023).

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 13

GİRİŞ 15

BİRİNCİ KISIM ANTİKÇAĞDA FELSEFENİN YÜKSELİŞİ VE DÜŞÜŞÜ

I

FELSEFENİN DOĞUŞU 37

1.1. Kozmosu Anlamak 40

1.2. Presokratik Bir Soy Araştırması 46

1.3. Felsefeye Geçiş 51

1.4. Rakiplerin Zekâyla Yenilmesine Karşı Entelektüel 61

Ahlak

1.5. Ahlak Metafizigi 64

1.6. Ahlak Karmaşası 67

2

BİR KAVRAYIŞ BİÇİMİ OLARAK METAFİZİK 73

2.1. Özsel Niteliklerle Açıklama 76

2.2. Anlamaya Giden Yol Olarak Mantık 82

2.3. Epistemoloji ve Ahlak 85

3

FELSEFENİN ÖZERKLİĞİNİ KAYBEDİŞİ 93

3.1. İyi Yaşam 95

3.2. Örselenmemiş Yaşam 102

3.3. Platonculuğun Kuruntuları 107

3.4. Hıristiyanlığın Felsefeyi Asimile Etmesi 113

İKİNCİ KISIM
FELSEFENİN SON SÖZ SAHİBİ OLARAK YENİDEN
TASARLANMASI

	4	
FELSEFEYE UYGUN, ÖZERK BİR GÖREVİN İNŞASI	125	
4.1. Teolojinin Aracı Olarak Felsefe	126	
4.2. Aristoteles'in Yeniden Dirilişi	135	
4.3. Metafiziğin Rolü	137	
4.4. Kontrol Kaybediliyor: Rönesans Doğalcılığı	140	
4.5. Kontrol Yeniden Kazanılıyor: Aristotelesçiliğin Terk Edilişi	143	
4.6. Yeni Doğa Filozofunun Personası	146	

	5	
DOĞA FELSEFESİNDEN EPİSTEMOLOJİYE	153	
5.1. Bilginin Yeniden Yapılandırılması	155	
5.2. Optik Bilimi ve Temsiliyetçilik	165	
5.3. Dünyanın Bilgisi	177	
5.4. Doğa Felsefesi Duyu Algısının Yerini Alabilir mi?	184	

	6	
AKLA KARŞI DUYARLILIK	188	
6.1. Dünyayla Temas Kurmak	189	
6.2. Ahlaki Çeşitlilik ve Ahlaki Karmaşıklık	201	
6.3. Felsefenin Ötesi mi?	214	

ÜÇÜNCÜ KISIM
FELSEFENİN ÇÖKÜŞÜ VE BİR METABİLİM OLARAK
YENİDEN SUNULUŞU

	7	
FELSEFEDEN KAÇIŞ	216	
7.1. Metafiziğin Tehlikeleri	217	
7.2. Zihin Hekimi	230	
7.3. Felsefe ve Karakterin Şekillenmesi	239	
7.4. Felsefenin Statüsünün Düşmesi	241	

	8	
HER ŐEYİN TEORİSİNİN PEŐİNDE		246
8.1. <i>Her Őeyin Teorisi Olarak Felsefe</i>		252
8.2. <i>Ya Hep ya Hiç</i>		262
8.3. <i>Her Őeyin Teorisi Olarak Bilim</i>		267
8.4. <i>Ahlakın NicelleŐtirilmesi</i>		271
	9	
BİLİM FELSEFEYİ ASİMİLE EDİYOR		277
9.1. <i>Bilimin Metateorisi Olarak Felsefe</i>		278
9.2. <i>Dünyanın Mantıksal Yapısı</i>		283
9.3. <i>Felsefenin Doğasını Yeniden Düşünmek</i>		293
	SONUÇ	300
	DİZİN	305

ÖNSÖZ

Felsefe tarihi alışlageldik şekliyle felsefenin başarılarının bir tarihi olarak yazılmıştır. Oysa felsefenin tarihi bize her zaman bir başarı öyküsü sunmaz ve felsefenin başarısızlıkları –belirli felsefi teorilerin ya da izlencelerin başarısızlıkları değil, bizzat felsefenin başarısızlıkları– en az başarıları kadar çok şey gösterir. Bu başarısızlıkların incelenmesi, felsefenin alternatiflerinin neler olduğunu, bu alternatiflerin felsefeden daha tatmin edici olup olmadığını ve tatmin ediciyse bunun nedeninin ne olduğunu sormaya sevk eder bizi. Bu soruşturma bize yalnızca felsefi araştırmanın sınırları hakkında değil, aynı zamanda ve daha da önemlisi, felsefenin dikkat kesildiği birçok problemi ele alma biçimine sekte vuran ve doğasından kaynaklanan bazı temel özelliklerinin olup olmadığı konusunda da birtakım içgörüler sunar.

Felsefe tarihi ilerleme kaydettiği için, bu kitaptaki yaklaşım derli toplu ve seçici olacak. Derli toplu olacak çünkü derli toplu bir açıklama problemler karşısında keskin ve öncelikli bir odaklanma sağlamada daha başarılıdır. Seçici olacak çünkü felsefenin öyküsünü şekillendiren tarihyazımsal değerlendirmelerdir ve bu değerlendirmeler alışlagelmiş öyküden daha farklı bir öykü anlatıyorlar. Felsefe disiplininin tarihçesine dâhil edilen birçok gelişme bu kitapta yer almıyor; nadiren ortaya çıkan gelişmeler ise mümkün olduğunca araştırılacak. Burada benimsediğim yaklaşımın ne düzeyde yenilik içerdiğine gelince, Hume'un felsefenin sınırlarını ve yetersizliklerini konu edinen düşüncelerinin etkisi –en azından benim bu düşünceleri yorumladığım şekliyle– burada etkisini belirgin biçimde hissettirecektir. İnanığımız şeyleri eleştirel düşünmeye tabi

tutacaksak felsefe olmazsa olmazdır ama aynı zamanda denetimden çıkıp kendi kendine varlığını sürdüren ve bizi çıkmaz sokaklara sürükleyebilen bir kaynak olduğundan felsefenin becerileri hakkında enine boyuna düşünmemiz de şarttır.